

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.

A stólamegváltás kérdése erkölcsi szempontból.

II.

Világos tehát, hogy a stóla megváltása, illetve eltörlése a szomszédos protestáns német államokban nem igen vált be s a felemlített sajnós tapasztalatok s keserű kiábrándulások után Németországon a stóla-illeték *ujlagos* behozatala mellett nap-nap után mind hangosabbhangosabb szavak emelkednek s épen nem lehetetlen, hogy mire mi minden stólát eltörlünk, amott az egyháztágoknak a lelkészi szolgálataokért fizetni kell. Ezt a jelenséget jó volna tehát nekünk a magunk hasznára fordítani; de úgy látszik, nem tesszük, tenni nem akarjuk. Régi bűnünk nekünk az, hogy itt-ott látunk, hallunk valamit s azonnal megütjük érdekében a nagy dobot s mint a süket fajdról állítják, a saját magunk által keltett lármában nem vesszük észre közelgő önnön-veszedelmünket.

Csak az eszmerokonság kedvéért s egészen melleleg említem p. o. meg, hogy a baptizmus és nazarénizmus terjedésére a közelmúlt két évtizedben alig volt nagyobb befolyással valami minálunk, mint az angol traktátusok terjesztése s azok a kétes értékű vagabundus existenciák, a kik faluról-falura, házról-házra ebben útaztak. Holott épen a legelső belmissionárosok már 20—25 esztendővel ezelőtt komolyan figyelmeztették az illetékes köröket erre a veszedelemre s mindent elkövettek azoknak a maszlagos ízű traktátusoknak a kiküszöbölésére. Mi azonban a más kárán nem tanultunk és vezérembereink közül senki nem akadt, a ki erre a tapasztalatra idejében rámutatott volna.

Ugy látszik, a stóla kérdésére nézve is ez fog ismétlődni. A láz elfogott bennünket; a jelszó ki van adva s ma-holnap oda jutunk,

hogy a legsúlyosabb vádakkal fogják elborítani azt a lelkészt, a ki közülünk kötélnek nem áll.

Én hát kimondom bátran, hogy ismét eltévelyedtünk. Imé ott, a hol ezt az orvosságot már kipróbálták, azt haszontalannak, sőt határozottan *károsnak* ismervén fel, lomtárba teszik s nem forcirozzák. Mert a dolog a német államokban immár annyira fejlődött, hogy egyes lapokban, mint tervjavaslatokkal immár új stóla-tariffákkal is találkozunk s curiosum gyanánt ezek közül íme röviden ide iktatok egyet: „egy keresztelési beszédért 10, egy esketésiért 20 márka.“ S a tervjavaslat készítője hozzáteszi: „Für eine Taufrede zwanzig Mark zu verlangen, *halten wir für einen überaus massigen Satz.*“ Én Istenem, hol állunk mi ettől a felfogástól!? Nálunk a harangok egyszeri meghúzásáért szívesen fizetnek 5 forintot akkor, a mikor egy temetési beszédért a lelkészt törvényeink szerint is csak 2 forint illeti. Innen lehet aztán megérteni azt, hogy én p. o. évenként körülbelől 100, azaz száz predikációs halottat temetek el s összes honoráriumomat bárkinek kész vagyok bármely pillanatban 210 forintért előre eladni.

Visszatérve a stólamegváltás kérdéséhez, épen *erkölcsi szempontból* már csak azért is kifogásom van az ellen, mert az egész okoskodás, mely mellette felhozatik, csak afféle „Spiegelfechtere“. „Nem a hívek fizetnek, hanem az eklézsia!“ Szép! nagyon szép! De hát az az eklézsia kikből áll!? És kik szolgáltatják azt a pénzt abba a kasszába!? S mert e kérdésre a felelet csak egy lehet, vajjon lényegileg nem mindegy az, akár felemelt adóval fedezni a szükségletet, akár pedig az egyes végzett cselekményekért külön és jól megérdemlett díjazást kívánni!? Hanem *erkölcsi szempontból* igazán nem mindegy. Nagy hiba azt képzelni,

hogy a vallás és egyház tekintélyét azon arányban emeljük, a mely arányban a híveket az anyagi kötelességek specialis terhe alól feloldozzuk. Ez csak egy bizonyos határvonalig igaz s azt a határvonalat szigorúan megvonni sem nem lehet, sem nem szabad. A vallás általában, de különösen a keresztyén vallás s ennek leánya a kálvinizmus a szeretet vallása s mint ilyen az áldozatkészségben legmesszebb menő kötelességek góczpontja. S nem kell elfelejteni, hogy van abban mindig valami specialiter lélektani és erkölcsi motívum, midőn azt látjuk, hogy az egyházért s általában minden nemes ügyért épen azok szállanak legbátrabban sikra, a kik annak oltárára a legtöbb áldozatot hordták. Ezt az erkölcsi erőt kell nekünk híveink lelkében izmosítani, ébren tartani; de nem ám úgy, hogy őket tyukkal, kalácsal körülvegyük, anyagi önző érdekeiket ravasz és jezsuita simasággal legyezzessük s ekként a dolognak akaratunk ellenére is azt a látszatot adjuk, mintha az egész vallás, az egész egyház pusztán csak a pap érdeke volna s az azt fentartani egyedül képes kötelességekből a népre vajmi kevés háramolna. Ellenkezőleg:

Szóljunk és tegyünk nyíltan, férfiasan. Értessük meg híveinkkel, hogy mi csak rövid életű kormányosok vagyunk azon a hajón, melyre az ő boldogságuk is fel van téve s ha Palinurus lebukik, a hajóval együtt ők is elvesznek. Ne tagadjuk, hogy mi lelkészek is emberek, még pedig szegény emberek vagyunk, a kiknek enni, inni, ruházkodni kell s épen a

hívek közösségéből álló „ekklézsia visibilis“ jóléte megköveteli azt, hogy társadalmi állásunknak, hivatásunk méltóságának s közhasznú munkásságunknak megfelelő tisztességes ellátásban részesüljünk s Istennek földi országa az anyagiakban is bővüljön. Azért itt bizony, ebben az egyházban a hívektől áldozatot követelünk; nem ugyan vért és életet, mint őseinktől azok a gyászos emlékű s oktanul magasztalt régi idők; de annyit minden bizonynyal igen, hogy az egymás terhének viselése alól még a a legszegényebb napszámos se bujjék ki, hanem a maga és hitsorsosai érdekében tegye meg mindazt, a mit ha megtenni elmulaszt, azzal ugyan gazdagabb semmi esetre sem lesz, hanem erkölcsileg minden bizonynyal szegényebbé válik, megüresítvén lelkét attól az erőtől, melyet az emberbe a kötelességek teljesítésének felemelő tudata önt.

Mindezt jó előre meg kellett volna gondolnunk s nem lett volna szabad felülni arra a vesszőparipára, mely csak addig fut, a míg mi bírjuk s aztán ha összeroskadtunk, menten a lábunkra tekergődzik.

S az a csodálatos, hogy az erkölcsi erő eme mélységes forrását épen csak a lelkészek tévesztették el szemeik elől, holott, a mint látom, a világi előkelőbb gondolkozók arra már réges-régen rámutattak. Poroszországban ugyanis, a mikor az iskolai tandíjak végleges eltörléséről volt szó, a tanítók ennek a tervnek épen azért szegültek ellene, mert — mint mondták — ezzel a tanítók és a nevelés erkölcsi értéke fog

❖ TÁRCZA. ❖

A felsőbányai ev. ref. egyház keletkezése és küzdelmei.

(Folyt. és vége.)

Sajnos, hogy a mult századok küzdelmét feltüntetethető iratok nincsenek, azok a török, kurucz, labancz rablások közt elvesztek. Anyakönyveink 1702-től kezdődnek, jegyzőkönyveink e század elején. A mult században, 1748—1772-ig igen pontosan vezetett pénztári számadás van.

Kovács Gusztáv 1866-ban Szirmai Szatmár v. történetéből merítette némely adatait, utána közlök én is egyes részleteket.

A jezsuita rend 1687-ben Nagybányán letelepedvén, megkezdte munkáját, tüzzel s vassal irtani a gyűlölt protestánsokat. Hatásköre a merre elhatott, mindenütt érezette hatalmát. Ekkor fosztatott meg egyházunk templomától, paplak és iskolájától, fekvő javaitól, egyházi jövedelmeitől, melyek eddig a városi pénztárból teljesítettek. Ekkor vétetett el a nagybányai s a két város közt fekvő giródtótfalusi kőtemplomjuk. E falut egy Gerod nemzetség bírta, kinek utódjaitól Omechzin János nagybányai polgár 600 arany forintot vette meg 1408-ban, s a nagybányai ispotálynak hagyta birtokában. 1605-ben

már az evangélikusok tulajdona Bocskey Istvántól megerősítve, de később a nagybányai jezsuiták elvették s jelenleg is az ottani minorita szerzet birtoka.

A két bányaváros a nagy prot. ellenes uralkodóhoz I. Leopoldhoz többször folyamodott elvett javaik, templomuk visszaadása végett, de mindannyiszor sikertelenül. Alig kaptak arra engedélyt, hogy félreeső helyre építhessenek az elvett kő helyett fa templomot. Gr. Károlyi Sándor királyi biztos 1693-ban a városon kívül mutatott helyet templom építésre. Itt épült fel aztán az 1890-ik évig fennállott keresztalaku fatemplom, minden padozat s menyezett nélkül eleinte. Csak később mehetett annyira az egyház, hogy 1734-ben menyezettel, 1735-ben pedig padozattal s karzatokkal láttassék el. Milyen volt e kor izlése a festészetet illetőleg, annak feltüntetésére az új templom felépítése s használatba-vétele után 1891-ik év tavaszán lebontott ócska templomban volt papi széket ereklye gyanánt meghagytuk s új templomunk egyik szegletében elhelyeztük. Az 1788-ban készült orgonát pedig az av.-vámfalusi testvér egyháznak ajándékoztuk, mely egyház azt kijavíttatta.

Az 1693-ban épült templom építésére vonatkozólag 3 oklevél van az egyházi irattárban, egy Gróf Csáky Istvántól. Másik Gr. Károlyi Sándortól és a harmadik Gr. Pálfi Jánostól.

Gr. Károlyi Sándor királyi biztos a városon kívül

semmivé tétetni. S ugyanott ezelőtt épen 10 esztendővel a képviselőház egyik ülésén a birodalmi kancellár a következőképen nyilatkozott: „a protestáns egyházat államilag nem szabad soha sem úgy segíyezni, hogy a hívek erkölcsi sulya semmivé tétessék, — hanem segíyezni kell úgy, hogy alkotmányának és a hívek áldozatkészségének integritása mellett annál tevékenyebb életre buzduljon.“ Ha nem csalogozom, a nyilatkozatában a kancellár épen oda célzott, a mire a fentebbiekben én is rámutattam.

Kár tehát azt a stóla-kérdést feszegetni, mert az jóra semmi esetre sem vezet.

Aztán ne felejtünk el még egy dolgot.

A stóla-t tulajdonképen és véglegesen el nem lehet törölni. Maga magát újra meg újra megteremti az. Résztint a hiúság (eredhet ez különböző indokokból!), résztint az értelmesebb emberrel veleszületett s a nevelés folytán finomabb alakra jutott ama becsületes érzés, melynek valaki iránt elismeréssel lenni jólesik, mindig fog arra utat és módot találni, hogy a zsoldjára méltó munkást megjutalmazza. Már ma is vannak nálunk előkelőbb egyházközségek, a hol a stóla-t hivatalosan ugyan megváltották, de a felek a magok részéről is szívesen beszolgáltatják. Állíthatom, hogy a birtokomban levő adatok szerint Németországban is így történt. S hogy másképen nem is történhetik, mutatják azok a felülfizetések, melyek egyik-másik helyen a törvényes illetéket sokszorosan felülmúlják.

No! még akkor lesz aztán hadd el hadd, ha az a „felséges mob“, a melynek a kedvéért a stóla-t megváltottuk, tudomására jön annak, hogy az ő „szeretett papja“ a váltságdíjat az egyház pénztárából is felmarkolja s azon túl a felek jószántából is megkapja! Ilyen körülmények között nem lesz az a jóakarát, mely azt a szegény lelkészt az ő szemei előtt a zsarolás vádja által reá zúdított szennyes iszapból fehérre mossa!

Ez aztán ismét csak az erkölcsi erő rovására esik.

Miért hát az a gyáva riadalom!? Lám, a katolikus egyház itt is következetesen járt el. Érseki és püspöki rendeletek alapján fentartotta a stóla-t, de azért nagyobb romlást nem szenvedett, mint mi reformátusok. Pedig p. o. az én katolikus kollegám itt Püspökladányban esketéseknel épen kétszer annyi díjat kap, mint a mennyit én kapok. Jó lesz egy kissé nekünk is nagyobb öntudattal járni el. A nép erkölcsi erejét ne lefelé nyomjuk, hanem felfelé emeljük. Én legalább az egyház által hirdetett üdvösségre piaci árverést soha nem tartanék. És ha e miatt egyik vagy másik szertelenkedő atyafi fenyegetődni kezd: egész tekintélyével és erkölcsi sulyával lépjen fel ellene azonnal az egyház s bizonyítsa be vele szemben, hogy nem úgy tisztelt barátom, nem úgy! Nem te hagysz el engemet; hanem, mint erkölcsi hulladarabot, én vetlek ki magamból Majd meglássuk, hogy 10—15 extravagans kizárásával egyszerre vége lesz minden szektáskodásnak.

a hegy alatt a borkut-utca mellett akart templom építésre helyet kijelölni, a piactól minél távolabb szándékozott telepíteni a reform. híveket, az akkori gondos öregek, mint ez szájról-szájra adatott át, kijátszva a királyi biztost, előre megnézték egy alkalmas fekvésű dombot templom helyéül, s a kir. biztos, midőn a helység kijelölése végett megjelent a Borkut utcán föl s alá, a gyümölcsös kerteken keresztül hurczolták azon célból, hogy a kir. biztost a város közepéről minél távolabb vive egy fordulattal visszatérjenek az alkalmas fekvésű magaslatra, mire az elfáradt kir. biztos megengedte azon helyen a templom építést, azt híven, hogy a városon kívül vannak, pedig a piacchoz közeli helyen voltak, de a fák sűrűségétől a kijátszást észre nem vette. A felépült fa templom aztán 200 éven át sokképen változtatta alakját a népesség száma szerint.

A 17-ik század végén volt tehát templomuk, a felsőbányai ref. híveknek, de nyugalmuk, békéjük nem ezután sem. A szomszéd városban levő jezsuiták nem elégedtek meg az elvett vagyonnal, a lelkeket is megakarták nyerni, az erőszakkal elfogottakat csak úgy engedték szabadon, ha kath. hitre térnek. Felsőbányán a templáriusok s a veres barátok telepedtek le. A jezsuiták pedig oratoriummal — imaház — birtak. A mint a jezsuiták plebánia alakítása után Felsőbányát elhagyták, imaházokat egy ref. család vette meg, kitől

több izben el akarták venni, de perlekedés mellett se sikerült, azóta mindig ref. birtokosa, jelenleg is Miskolczy Márton ref. v. városi tisztügyész tulajdonában van. (Kovács G. felsőbányai ref. egyh. tört.)

A 18-ik században viszontagságokat eléggé igazolják a következő adatok:

1706. 10 Jan. A nagybányai, felsőbányai, giródtótfalusi templomokat minden hozzájuk tartozó javakkal visszaadják; komiszárosok levén a 3 vallás szerint: Orosz Ádám pápista, Kazinczi András kálvinista, Rózsa János lutheránus. Ebből következtethetni, hogy ezidőben ezen 3 egyház állott itt, míg ma a lutheránusok pár családból állanak s vannak görögkatolikusok többen, mint reformátusok.

Anno 1709. 1 február vitetett el városunk bírója negyed magával

„Anno 1709. Márcz. 27. 2 óra után sok híveink után jöttek bizonyos számú vitézek városunkba, kik is adott kemény parancsolat szerint töltének nagy executiot“

„Anno 1710. 17 Jan. Jött vissza Csizsár János uram az erőszakos elvitetésből“

„Anno 1710. ultima Januar. Volt városunkban nagy erőszak, ekkor vitetett el a notarius és Pávai uram, de visszabocsáttattak,“

„Anno 1710. 23 Febr. este érkeztenek meg váro-

Ezt én már 10 esztendő óta hangoztatom, de fájdalom, nem akarják megérteni. Azért újból apellálok nem a zsinathoz, nem a konventhez, hanem a mi egyházkerületünkhöz: adjanak az intézők nekünk erkölcsi hátvédet; ez használni fog többet, mint a stóla megváltása.

* * *

És most végzek egy rövid kijelentéssel. Ne higgye senki és a fent elmondottakat ne magyarazza úgy, mintha én az egyházi terhek könnyítését — *de csak ott, a hol azok komolyan súlyosak* — szükségesnek ne tartanám. Oh igen! Megvan nekem a magam nézete e tekintetben is. Ha annyi szabad időm volna, mint a mennyi nincs, el is mondanám valamikor e lap olvasói előtt. Így azonban és jelenleg és ismételve csak azt jegyzem meg, hogy a stóla eltörlésének, illetve megváltásának az eszméjét nemcsak hogy nem helyeslem, de határozottan szerencsétlen gondolatnak tartom. Ám töröljék el a keresztelés, mint sakramentum kiszolgáltatásáért járó illettét, de a többi reformálják s ne adjanak tápot annak a felfogásnak, hogy az a legjobb vallás, a melyik a legolcsóbb. Hajdanában az áttérésre ösztökélt s 50 forinttal megkínált sárrethi kálvinista paraszt a katolikus püspöknek azt vágta a szeme közé, hogy toldani mindig a rosszabbikat szokták; mi nekünk ma már nem volna ennyi önértetünk!?

Püspökladány, 1897. május 1.

Eröss Lajos,
ev. reform. lelkész.

sunknak becsületes emberei, kiknek Isten megeléglendő keserves szenvedéseket, kedves házok népeknek életbenvaló látásokkal megvigasztalta u. m. Ns. Szász Gergely uramat és Szabad-Szállási György uramat, mely Isten jótéteményeért méltó, hogy jó Istenünknek neve, a ki könyörgésünket meghallgatta örökkévaló áldásban maradjon.

„Anno 1712. 17 decz. A megkötött békeség után szomoruan szenvedte Felsőbánya már jó reménységgel nagy ruinaiból fel vött templomának, Parochiájának, Scholájának elfoglaltatását, a midőn a templomból, scholából mindjárt, a parochiából 3 nap alatt kellett kiköltözni. Ne késsél Sionnak királya ismét megvigasztalni drága véreden váltott Reformálta gyűldkezetünket, ez szomorúságból végy ki minket, erősítsd hitünket, hogy azt mondhassuk valósággal: Ne örülj én ellenségem, mert felkelek. Ez dolog végbevitetett akkor, mikor a Pellikán madárként nemes városunk követői nemes Szabadszállási György és Nagyari István uramék a felséges udvar előtt nagy hívességgel munkálkodták megmaradásunknak megerősítését. Kiket Isten hozzon békeségben a mi jónkra.

„Anno 1721. Septemb 9. Legyen örök emlékezetül a felsőbányai ecclesiában, hogy akkori főbiró és egyszersmind fiskalis scriba montium Mikolaji Ferencz úr nagybányai akkori pater Superior Ravasz Ferencz akaratjából a nagyharangot (melyet a felsőbányai reform. eklezsia

TANÜGY.

A debreczeni ev. ref. főgymnasium internátusának szervezete és szabályzata.

(Küldöttségi javaslat.) *

(Folyt. és vége.)

VIII. Fegyelmi büntetések.

32. §. A ki a bentlakó tanulók közül e szabályok valamint az összes főgymnáziumi tanulókra kötelező szabályok ellen vét, az elkövetett hiba nagysága szerint a következő fokozatok szerint büntetettik:

- a) megintés a segédtanár által négy szemközt.
- b) megintés a segédtanár által a szobafőnök és osztálytársai előtt.
- c) a kimenés megvonása rövidebb időre.
- d) kimenés megvonása egész évharmadra.
- e) nagyobb megszorítása a szórakozásuknak.
- f) az intézet igazgatója általi megfeddés négy szemközt.
- g) az intézet igazgatója általi megdorgálás a szobafőnök és osztálytársai előtt.
- h) az intézet igazgatója által az összes bentlakó növendékek előtti megdorgálás, s a bentlakásból kizárással megfenyegetés.
- i) kizárás a bentlakásból.

33. §. Minden büntetés az e célra vezetett fegyelmi naplóba a segédtanárok, illetőleg az igazgató által bevezetettik és ismétlődő súlyosabb vétségek esetén az igazgató által a szülők vagy gyámok értesítetnek.

34. §. A kizárás a felügyelő bizottság elnökségének előre és írásban bejelentendő s csak is az elnökség jóváhagyása után kihirdethető és végrehajtható.

E fegyelmi szabályokat minden bentlakó tanuló ismerni köteles, a 34. §. kivételével.

* A koll. gazdasági tanács ezen javaslatot tárgyalta s a hozzá tartozó tervrajzokat, építkezési költségvetést megvizsgálta s elfogadván az egyh. ker. gyűléshez fölterjeszteni határozta ápril 28-diki ülésében.

öntetett volt a maga költségén Dombháti István főbiró idejében, a mint az inscripció nyilván mutatta) városunkbeli Stomp művesek által a toronyból levétette, és hogy azon inscriptio delealtatásával azon harang az eklezsiától in perpetuum abolientáltassék, összerontotta — és olvasztó kemenczére hanyatván ujonnan öntette ilyen inscriptióval: „Sacro sanctae et individuae Trinitatis gloriae Beatae Mariae Dei Genitricis Semper virginis honori Campana ex liberii Regii g. oppidi Felsőbánya Communitus Sumptibus refusa anno 1721.”

„Még 1761-ben is hosszasan háborgatta akkori praedikátor T. Bartók Ferenczet Superior pater Lestyán azért, hogy egy hallgatójának házasságon kívül született s a r. kath. atyától való gyermekét — de mi csak későbbben tudott ki olyantól származottnak — meg merte keresztelni s azért nem csak maga hivatván sokat vexalta, hanem utoljára a szatmári tanácshoz idéztetett.

„1773-ban az akkor alakult plebánia első plebánosa Fájér Györgynek Tóth nevezetű káplánja egy vasárnap a királyi Stompokhoz a szokásos szentelésre kimenvén, a kezében tartott feszület előtt való térdepelésre, sőt annak megcsókolására kényszerítette a munkásokat, mondván: „a királyi parancsolat alatt tartozik ezt minden ember megcsókolni, s kik a megélemmedettek közül erre magukat csakugyan reá nem adták, azoknak ajkaihoz eresztette.

II-dik rész.

Az internátus igazgatása és anyagi szükségletei.

1. §. Az internátus igazgatóját a főgymnásium tanárai közül, ezen tanárkar ajánlatának meghallgatásával az internátus felügyelő bizottsága, titkos szavazatainak általános többségével választja. A megbízás három évig tart, azonban a volt igazgató ismét megválasztható.

Az igazgatót hivatalából ugyanazon felügyelő bizottság függesztheti fel, vagy mozdíthatja el.

2. §. Az igazgató vezeti az internátus szellemi és anyagi ügyeit. A főgymnásiumi tanárkar előleges megállapodása alapján ő ajánlja a felügyelő bizottságnak felvételre úgy az internátusban alkalmazandó segédtanárokat, mint a hozzá beadott összes folyamodványok beterjesztése mellett a növendékeket is. Gondoskodik a szükséges szolgazemélyzetről, azokat a költségelőirányzat korlátai közt felfogadja és elbocsátja. Az ő kezében összpontosulnak az egész ügyek. Éppen ezért a felügyelő bizottság ülésein ő az előadó, de szavazati joga nincs.

3. §. Az igazgató kezeli az internátusnak az évi költségelőirányzatban megállapított összes bevételeit, összes kiadásait. Pénzkezeléséről az ellenőrrel együtt rendes naplókat és pénztári könyvet vezet. Az iskolai év bevételei és kiadásairól okmányokkal felszerelt számadást készít s ezen számadást a mellékelt naplókkal és pénztári könyvvel együtt megvizsgálás végett a következő iskolai év kezdetéig benyújtja a főiskolai gazdasági tanácsnak s ez azon számadást haladéktalanul és a szokott módon megvizsgálattja.

Ugy a főiskolai gazdasági tanács által évnegyedenkint teljesített, mint a felügyelő bizottság által bármikor elrendelhető pénztárvizsgálat alkalmával a pénztárt vizsgáló küldöttségnek az összes naplókat és pénztári készletet vizsgálat alá bocsátja.

Az általa kezelt összegekért s a felügyelete alatt álló értékekért és felszerelésekért felelősséggel tartozik.

4. §. Az igazgató az internátus évi költségelőirányzatát, minden iskolai évet előzőleg oly időben elkészíti s a főiskolai gazdasági tanácshoz benyújtja,

hogy azon költség előirányzat, ugy a főiskolai gazdasági tanács, mint az egyházkerület tavaszi közgyűlése által tárgyalható legyen.

5. §. Az igazgatót az internátus jelenlegi szervezete mellett az internátus épületében 3 lakó szobából, 1 hivatal szobából és mellék helyiségekből álló lakás, továbbá az internátus pénztárából évnegyedrészletekben és előre fizetett 600 = hatszáz forint tiszteletdíj illeti.

Ha az igazgatónak családja van, sem az ő részére, sem családjá számára az internátusban élelmezés nem jár. Ha magános, akkor az iskolai év tiz hónapja alatt az internátusban a növendékekkel együtt étkezhetik, de ez esetben tiszteletdíjából 160 = százhatvan forint az internátusi pénztár javára le vonatik.

6. §. A bentlakó tanulók feletti ügyeletre 4 = négy segédtanár vagy végzett tanárjelölt alkalmaztatik, kik a főgymnásiumban is a főiskolai pénztárból fizetendő külön díjazás mellett, mint óraadók alkalmaztatnak. Közülök egy által heti 10 = tiz óránál több nem adható.

7. §. A segédtanárok teendői és kötelességei az internátus házszabályaiban vannak részletesebben körvonalozva, de minden tekintetben alá vannak rendelve az igazgatónak.

8. §. Egy internatusi segédtanár fizetése egy iskolai évre (tiz hónapra) 500 = ötszáz forint s az intézetben lakás és koszt.

Fizetésök az internatus pénztárából havonként és előre az igazgató által adatik ki.

9. §. A segédtanárok közül egy a felügyelő bizottság által megbízatik, az intézetnek az igazgató által vezetett pénztáránál az ellenőri teendők végzésével; a többiek kötelesek az igazgatónak ugy az irodai munkák végzésénél, mint a betegek felügyelésnél segítségére lenni.

10. §. Az internatus fentartásához a következő szolgazemélyzet szükséges:

1. egy gazda, ki házmester is,
2. egy gazdaasszony,
3. egy szakácsné,

„Anno 1774. Betegségbe esvén T. Bartók Ferencz úr s erőtlensége miatt nem szolgálhatván, segédül hívta maga mellé gr. és generalis Teleky Sámuelnek Simon nevü elbocsátott hosszufalusi udvari papját, ez második papságnak látszott a plebános előtt, ki e miatt perbe fogta az eklesiát a Magistratus előtt, hogy két papot kíván tartani az eklesia a benignum mandátum ellen. Simoni megijedt s elment, s a rendes lelkipásztor mint nyomorult nem szolgálhatott, Kolozsvári István Nagybányán lakó esperestől kérték, hogy legalább a közeli ünnepre rendelne ki a közeli faluból valakit, de az félvén az eshetőségtől, nem mert senkit kirendelni s így az adventi communio elmaradt lelkipásztor hiányában.

Karácson ünnepek előtt egy konzistoriolist (presbyter) Debreczenbe küldtek a Supremum Konzistoriumhoz s onnan jött parancsolat a színárváraljai predikatornak, hogy elmulthatatlan feljőjjön ehez a felsőbányai szomjuhozó néphez.

Anno 1779. Királyi parancsolat szerint minden nemzetnek kell hogy új temetője legyen.

A reformátusok a régi temetőjük tetejébe vettek egy rétet 40 frton, melyhez még 3 gazda 3 drb földet adott, mely feltisztítottván, szép hely lett belőle, fogja a Magistratus s ígér érette 40 frtot s midőn nem adják, elveszik a régi temetőt szinestől, mely színbe szokott a nép a halotti tanítások hallgatására egybegyülni; mi

lett a dologból aztán? az, hogy az 1779. parancsolat mellett bekéredzik a nemes Magistratus a plebánossal együtt, hogy nézzék meg a szint, mert ez a parancsolat, nézik, megszámlálják a padokat s azután felterjesztik, hogy a reformátusok két imaházat tartanak, melyből az lett, hogy 1780. egy alkalommal kir. parancsolat erejével elveszik a temető kulcsát, a predikáló széket s egyéb székeket szánokra rakják s az előbbit a catholicum Coementoriumba, a székeket pedig adták a ns. város gondviselése alá.“

E században — mint ezt az itt 42 éven keresztül nagy buzgósággal s tudományyal lelkipásztorkodott Lugosi József esperes írja — történt, hogy az 1819-ben maradék nélkül elhunyt városi tanácsos Krassay József midőn mint vagyonos ember végrendeletében az egyháznak hagyott 6000 v. frtot, 2 darab rétet, a debreczeni főiskolának 1000 frtot: a városi tanács belekötött az egyházba azon szin alatt, hogy az 1715-6. törvénynél fogva az egyház mint holt test, fekvő javakat nem örökölhet a város fiskusa jussainak sérelmével, holott a régi időktől birtokában volt réjtét nagyobb részint ilyen kegyes hagyományok utján öröklötte s birta az egyház, mit maga a városi tanács helyes, rendén való dolognak ismert, itélt, és azon rétekről adott örökvelei által is megerősített s ezen fekvő vagyonainak birtokában soha nem is háborgatta.

4. két konyha szolgáló,
5. két inas,
6. egy hetes.

Ezen személyzetet az intézet pénztárából havonként és utólagosan az igazgató fizeti.

11. §. Az internatus anyagi szükségletei a következő normalis költség-számítás szerint irányoztatnak elő.

I. Szükséglet.

1. Igazgató tiszteletdíja egy évre	600	frt és koszt.
2. 4 segédtanár fizetése 10 óra	2000	„ lakás és koszt.
3. Orvosi jutalomdíj egy évre	100	„
4. Cselédség fizetése:		
1 gazdának egész évre	300	„ és lakás.
1 gazdaasszonynak 10 óra	250	„ lakás és koszt.
1 főzőnek 10 hónapra	120	„ „ „
2 szolgálónak 10 hónapra	160	„ „ „
2 inasnak 10 hónapra	240	„ „ „
1 hetesnek egész évre	120	„ „ és 10 hónapra koszt.
5. Fűtésre és konyhai szükség- letre fáért	1000	„
6. Világításra	300	„
7. Tápanyagok beszerzésére		
112 tanuló után 90 frtjával	10,080	„
8. Épület fentartására	300	„
9. Előre nem látható szükség- letre	300	„
	<u>együtt: 15,870</u>	<u>frt.</u>

II. Fedezet.

1. A főiskola tápintézeti pénztárából:		
4673 frt 96 kr. kamatjövedelem $\frac{1}{3}$ része	1557	frt 98 kr.
875 frt ingatlan jövedelem $\frac{1}{3}$ része	291	„ 66 „
796 frt évi járadék $\frac{1}{3}$ része	265	„ 33 „
1630 frt évi segélyadomány $\frac{1}{3}$ része	549	„ 33 „
2622 frt 25 kr. alapítványi jövedelem $\frac{1}{3}$ része	887	„ 41 „
2. Internatusi tagdíjakból:		
48 egész dijas tanulótól à 160 frt	7680	„ — „

Ezen mostani megtámadásnak tulajdonképeni oka tehát az: hogy az említett hagyományozó Krassay József nem engedte el egyik városi tisztviselőnek 200 v. frt tartozását, mit az egyháznak hagyományozván, le kellett fizetni, miért is ezen tisztviselő, különben eszes és tevékeny ember, arra izgatta s reá is birta a nagyobb részint r. kath.-ból álló tanácsot, hogy azt határozta 1819. okt. 6-án, mikép az egyház ezen Karassy végrendeletben nyert 2 rétnak anyagi birtokában nem maradhat, hanem azt pénzzé tevén, vagy dobon eladatván, csak az árát örökölheti, vagy használhatja. Midőn ezen alaptalan határozat ellen az egyház nyomós ellenokkal megfelelt s a tanácsi végzés nem teljesítését 1822. ápr. 7-én nyilván kijelentette s írásban be is adta, ugyanazon év ápr. 26. a városi tanács az egyházat perbe idézte, és most már nemcsak a közelebb nyert 2 darab, hanem általában mind a lelkész, mind az énekvezér használatában levő réteket aladásra, pénzzé tételre akarta kényszeríteni. E per hosszasán tartott, sok költségbe került az egyháznak, míg nem a n. m. magyar kiályi helytartó tanácsnak 1829. jan. 19. hozott végitélete a városi tanácsot keresetével elutasította, de a sok költség meg nem ítéltetett. Ime a mult idők protestánsellenes küzdelmeiből Kovács Gusztáv „A felsőbányai ev. ref. egyház és iskola története“ nyomán ezeket említhetni fel. Hála Istennek! elmúltak a sötét, borus idők, ma már a

24 $\frac{3}{4}$ dijas tanulótól à 120 frt	2880	frt — kr.
16 $\frac{2}{4}$ dijas tanulótól à 80 frt	1280	„ — „
16 $\frac{1}{4}$ dijas tanulótól à 40 frt	640	„ — „
8 ingyenes „	—	„ — „
összes fedezet:	16,031	frt 71 kr.
összes szükséglet:	15,870	„ — „
mutatkozó többlet:	161	frt 71 kr.

3. 112 növendék által évenként 5 frtjával felszerelési szükségletre fizetett 560 frt ezen célra külön kezeltetik. Ezen összeg kezdetben a felszerelések beszerzésére szükséges s a főiskola tápintézeti pénztárától felvett kölcsön vissza fizetésére, később a felszerelés megújítására vagy kiegészítésére fordítatik.

12. §. Az internatus pénztárából teljesített minden fizetés nyugta, vagy számla bélyegének sajátjától beszerzése és felragasztására az illető fizetést felvevő kötelezett.

III. Rész.

Pótköltség előirányzat.

Bevétel.

Az internatus utcai épületében levő I. számú bolt- helyiség évi hasznobére	400	frt.
II. számúé	350	„
III. számúé	300	„
IV. számúé emeleti lakás és hasznobére	350	„
együtt:	1400	frt.

Az újból épített internatusi épület fentartására a költség-számításban előirányzott 300 frtnál néhány éven át nem lévén nagyobb összegre szükség, ezen 1400 frt előirányzott évi bevétel, a főiskolai ösztöndíjak pénztárától 4 és $\frac{1}{2}$ százalékos kamatra felveendő, az internatusnak vízvezetéki és gázvilágítási tartályokkal és csövekkel el látására szükséges 10000 = tizezer forint kölcsönnek és kamatainak törlesztésére fordítatik. A kölcsön visszafizetése után ezen évi bevétel az internatus pénztárát illeti.

Debreczen, 1897. febr. 5.

Kiss Albert, küldöttségi elnök.

protestantizmus egén a lelkiismereti szabadság napja dereng. Míg ott még ilyen megjegyzés áll, hogy „a városi tanács az itteni reform. egyház háttérbe szorítására célzó megrögzött ellenszenvét minden lehető alkalommal kitüntetni el nem mulasztá, a helybeli ref. egyházat semmi legkisebb adományával nem segíti, boldogítani nem kívánja.“ Ma már ezt nem mondhatjuk, ma ilyen felekezeties szűkkeblűség nem uralja sem a városi tanácsot, sem a v. közgyűlést. Mint majd az egyház jelenlegi jövedelem forrásnál látjuk, lehető méltányosan van segítve onnan egyházunk.

Ezek után lássuk már azon egyéneket legalább névleg felsorolva, kik ez egyház szolgálatában állottak. A menynyire az adatok engedik, kiterjeszkedem itt, hogy úgy mondjam — a paptól a harangozóig. Egyiknek mint másiknak meg van a maga teendője, melynek hű végzése eszközli, hogy az egyházban mindenk ékesen s szép rendben történjenek:

II. Lelkipásztorok: Kik voltak itt lelkipásztorok a reformatio után a 16-ik században, azt nem tudni. Anyakönyveink 1702-ben kezdődnek, de még akkor e tekintetben ez sem igazít el, nem lévén akkor rovat a szertartást végző lelkész nevének bejegyzésére.

Jellemző azon kornak felfogására az a bejegyzés, mit anyakönyveinkben találunk.

Lássunk vagy kettőt kuriositásképen:

A középiskolai tanárok javadalmazása Európa kultur-államaiban és Észak-Amerikában.

(Folytatás.)

9. *Portugália*: A tanárok kétfélek: a) rendes tanárok (professores cathedricos), fizetésök a 3 központi lyceumban (Lisboa, Coimbra, Porto) 1600 forint, a melyhez mint szolgálati jutalom (gratificatio) járul a törzsfizetés $\frac{1}{3}$ -a 533 frt s így összesen 2133 frt, a szolgálati jutalomnak a nyári két hónapi szünidőre eső részét azonban levonják a nyugdíjalap részére; a többi lyceumban 1333 forint és ennek $\frac{1}{3}$ -a, mint szolgálati jutalom: 444 frt, összesen 1777 frt; a szolgálati jutalomból a két havi részlet itt is levonatik. b) Aggregált professorok (professores aggregados, époly képesítésű és állandó tanárok, mint amazok, csak hogy nem rendes tanszéket töltenek be), fizetésök 1067 frt és ennek $\frac{1}{3}$ -a, mint szolgálati jutalék 356 frt (a melyből a szünidei két hónapra eső rész szintén levonatik a nyugdíjalapra) s így összesen 1423 frt. Az igazgatóság csak administratív munkakör lévén, nem okvetlenül a tanári kar tagjai bizatnak meg vele, hanem vagy főiskolai tanár, vagy pap, vagy kormányhivatalnok; tiszteletdíja a 3 központi lyceumban 533 frt, egyebütt 400 frt.

10. *Olaszország*: Az olasz középiskolák két részre lévén tagolva, u. m. 5 osztályú gymnasiumra és e fölött 3 osztályú lyceumra (a technikai iskolák szintén alsó és felső fokra), bár a két intézet 95 állami iskolában együtt van, mindazáltal a királyi lyceumokban magasabb a tanári javadalmazás, mint a kir. gymnasiumokban. 1892. óta igazgatók és tanárok osztályokba vannak sorozva s mindenik osztályban törvényhozásilag megállapított számú hely van fölvéve a költségvetésbe. E szerint a) a kir. lyceumokban az első osztályú igazgató fizetése 1948 frt, a másodosztályúé 1663 frt, első oszt. tanáré 1425 forint, másod oszt. 1283 frt, harmad oszt. tanáré 1140 frt; b) a kir. gymnasiumban az igazgatóé 1283 frt, első oszt. tanáré a felsőbb (4. és 5.) osztályokban 1283, másod oszt. 1140, harmad oszt. 1054 frt, első oszt. tanáré az alsóbb osztályokban 1140,

másod oszt. 1045, harmad oszt. 950 frt. Ezen törzsfizetéshez járul a hatodéves pótlék, a mely minden 6 szolgálati év után minden osztályban a tanár teljes fizetésének tizedrésze. A természettudományok tanárai a lyceumokban és gymnasiumokban is, a technikai iskolák tanárai pedig általán valamivel kevesebb fizetésben részesülnek.

11. *Oroszország*: A gymnasiumi s realiskolai tanár fizetése a munkadíjazás elvére van építve s ezért nagyon különböző és ingadozó. Alapul a tanár heti órája szolgál, 12 heti tanóra után fizetése 1215 frt, ezen felül minden további heti óra díja 97 frt, úgy hogy pl. a ki hetenként 18 órát tanít, annak javadalmazása $1215 + 583 = 1798$ frt, az orosz és a class. nyelvek tanárai az írásbeli dolgozatok javításáért évenként 162 forintot kapnak, az osztályfőnökség díja 259 frt, úgy, hogy pl. a latin ny. tanára, ha heti 18 órát tanít és osztályfőnök egy évre $1215 + 583 + 162 + 259 = 2219$ frtot kap. Minden fizetésből azonban 2%-et levonnak a nyugdíjalapra. A heti tanórák száma 30-ig is növekszik, az osztályfőnökségnél az orosz nyelv, a class. nyelvek és a matematika tanárai előnyben részesülnek. A ki valamely intézetnél megszakítás nélkül 5 évet szolgál, annak a díjazása 12 heti órarész 1215 frtról 1458 frtra emelkedik, sőt legujabban minden tanintézet tanárkarában lehet egy, a ki 2025 frtot s egy, a ki 1460 frtot kap heti 12 órájáért, a többi órák ezeknél is 97 frttal díjaztatnak. Tekintve, hogy a heti órák száma az igazgatótól függ, a tanár sohsem tudhatja, mennyi lesz a következő évi fizetése s gyakran megtörténik, hogy a kezdő tanáré több mint az idősebbé. A szolgálati évek számával fizetésemelés helyett bizonyos kitüntetések járnak, így 4 évi szolgálat után elnyeri a tanár a kollegiumi assessor czímet, azután az udvari tanácsos, kollegiumi tanácsos s végre 12 évi szolgálat után az államtanácsos czímet. Minden intézet élén áll egy direktor és egy inspektor (az igazgató segítségével, helyettese, főként a fegyelmet gyakorolja a tanulók felett s esetleg az internatus felügyelője), kiknek az intézetben levő szabad lakás és fűtés mellett fizetésök:

A keresztelési anyakönyvben p. o. 1702-ben van ilyen bejegyzés: 1702. 17 decz. „István Kovács leánya az Horváthné leányától Erzsébet.

Egy másik: „Szekeres Pál hajadon leánya Szekeres Sára fattya, Ferencz valóban szép kis hajadon leány, elmehet vele. Pfüj! gyalázat!

Az esketési anyakönyvben, mindjárt elején olyan bejegyzés van, mit a szemérem megsértése nélkül ide írni nem lehet.

A halotti anyakönyvben többször fordulnak elő ilyen beírások: „Temettem egy öreg vagy máskor ifju embert.“ Ugylátszik, akkor anyakönyvi kivonatokra nem volt szükség. De lássuk már a lelképásztorokat:

Gönczi János 1622.

Varsányi István 1628.

Szántai Molnár Mihály esperes 1629.

Tolnai János 1640.

Nagybányai Simon 1645.

Gönczi Mátyás esperes 1651.

K. Vásárhelyi Matkó István 1655.

Sárfői Mihály 1658.

Kazai János esperes 1667. meghalt itt Felsőbányán.

Gyöngyösi István esperes 1684. meghalt itt Felsőbányán.

Szatmári István 1687.

Fübi Lőrincz 1693.

Gyulai K. András 1708—13.

Szigethy Gyula István 1713, ki még ugyanazon évben hivatott meg Enyedre theologiai professornak s idővel erdélyi püspök lett.

Szalontai Mihály 1714—16.

Hopoci János 1716—18. Deézsre hivatott s mint ottani lelkész halt meg.

Bölöni Mihály 1718—27. meghalt Misztótfaluban. Miklósvári József 1727—34. m. h. Misztótfaluban. Rétyi Csizsár László 1734—48. Innen Vizaknára ment lelkésznek.

Bartók Ferencz 1748—75. m. h. itt Felsőbányán. Fazekas György 1775—79. Innen Nagykállóba hivatott lelkésznek.

Katona Mihály 1779—87. Meghivatott Técsőre.

Sályi Mihály 1787—1806. Egy évig viselt esperes-sége után meghalt Felsőbányán.

Lugosi József 1806—49 esperes.

Lugosi Ferencz 1849. helyettes.

Demeter József 1849—70. m. h. itt Felsőbányán.

Barkász Albert 1870—71. mint helyettes lelkész.

Czelder Márton 1871—84. Innen Kecskemétre ment

lelkésznek. Meghalt Nagybányán.

Nagy Lajos 1885-től máig.

Nagy Lajos,

felsőbányai ev. ref. lelkész.

az igazgatóé 3240, az inspektoré 1462 frt s minden általuk végzett heti óráért 97 frt. Ha tehát az igazgató hetenként 6 órát tanít, fizetése 3823 frt (a 2% levonása mellett). Végül jellemző az is, hogy a szolgálati idő csak 25 év s ha a tanár még ezután is fungál, akkor föntebbi fizetésén kívül nyugdíját is élvezzi, mely a városok és vidékek szerint az igazgatónál 1296—3240 frt, a tanárnál 970—1215 frt. Az ilyen alkalmazás azonban kizárólag a kerületi kurátortól függ.

12. *Északamerikai egyesült államok:* Tanintézetek szervezete nagyon elűt a mi iskoláinkétól. Középiskoláinknak átlag mégis megfelelnek náluk a nyilvános felsőbb iskolák (public high schools) és a kollegiumok (colleges), de mindezekben úgy a tanrendszer, mint a tanárok képzettsége és fizetése rendkívül különböző. A különbséget még jobban fokozza a magán intézetek szertelen száma (1893-ban 2800 nyilvános felsőbb iskola mellett volt 1800 magánintézet), melyek jóformán csak üzleti célokat szolgálnak. A nyilvános felsőbb iskoláknál 200 városban, melyekről statisztikai kimutatások vannak, az igazgató fizetése 1180 és 9298 frt, a tanároké pedig 984—3936 frt közt váltakozik (magánintézeteknél pedig az igazgatónak, mint intézettulajdonosnak a jövedelme 24600, a tanároké 7380—9840 frtra is fölmege). A nagyobb kollegiumokban a rendes tanári fizetés 4920—16450 frt közt váltakozik.

13. *Kanadai szövetség:* Az állami nyilvános tanintézetekben a tanárok fizetése szerződéses viszonyon alapul s az egyes államokban átlag 1156—2224 forint közt váltakozik.

(Vége köv.)

KÖZÉLETÜNK.

A bihari egyházmegye közgyűlése.

A bihari ev. ref. egyházmegye ápr. hó 23-án tartá az évi tavaszi közgyűlést N.-Váradon Szabó Károly esperes s Ritoók Zsigmond s.-gondnok elnökte alatt. A gyűlésen lelkészek elég szép számmal, de világiak annál kevesebb számmal vettek részt.

A gyűlés lefolyása a következő volt:

Miután esperes a gyűlést buzgó imával megnyitotta, felolvastatott az esperesi jelentés, mely egyfelől a vallás-erkölcsi élet terén nem visszaesést vagy csökkenést, sőt inkább fejlődést konstatál, habár a baptista és nazarénus szektáskodás miatt sok nehézséggel kell is megküzdeni; másfelől azonban veszélyt is lát, a mennyiben — saját szavaival élve — „eljöttek látja az időt arra, hogy az egyházi fegyelem — a templomkerülőkkel, nyilvános bűnben élőkkel különösen pedig az egyházaink testén nyílt seb gyanánt érezhető szektáskodásra hajlandó elcsábítottakkal szemben, kik nem lépnek ugyan ki egyházunkból, de a csábítók által folytonosan sürgetve tétováznak, gyermekeik megkeresztelését elhalasztják, a templomba járással felhagynak érezvén, lassanként egyházunkból kiválnak — okosan gyakorlatba hozassék s használtassék mert — úgymond — a legbuzgóbb, legesélyesebb lelkész is magára hagyatva képtelen eredményesen küzdeni az egyházainkat mindenfelől ostromló s folyvást növekedő veszélyekkel!”

Ime! tehát az Esperes borongó lelke a jelzett fény mellett meglátja az árnyat is! Vagy talán valódilig nincsen is fény csak árny! s a vallás-erkölcsi élet terén aztán örvendetes fejlődést csak a képzelődés, vagy a

veszélyekkel való nem törődés, vagy még inkább a tulzott liberalismus láttatja velünk, mely nem engedi — az új viszonyok által előidézett veszélyeket — észre-vétetni velünk!

Hiszen „az egészségesek nem szűkölködnek orvos nélkül!” vagy igaz az, hogy az új viszonyok által teremtett helyzet veszélyt hozott reánk, vagy nem igaz; ha nem igaz, akkor miért a borongás, miért a sopánkodás, minek az orvosszerek? s ha igaz, miért nem valljuk be őszintén, hogy igenis nagy s nem kicsiny-lendő azon veszély, mit az új viszonyok előidéztek s a veszély nőttön nő, ha tétlenül, csak a jövőbe vetett reménnyel, de üres kézzel állunk vele szembe! Miért rajzolunk vallás-erkölcsi életünkről Potemkin-féle falvakat?! Mostanában ugyanis a legtöbb egyházi gyűléseinkről, a vallás-erkölcsi, a felekezeti életre vonatkozó megmagyarázhatatlan, hasonló ellentmondó jelentés hangzik föl, hogy a vallás-erkölcsi élet így nem csökkent, úgy nem csökkent, másfelől azonban baj van, veszély van itt is, ott is sűt mindenhol, mert a szektáskodás, az egyháziatlanság, a vallás iránti hidegség észlelhető, s e mellett a lelkészkező papság nagy része a nyomor karjai közt magára hagyatva, a megnehezedett viszonyok közt küzdeni képtelen tovább s egymásután roskad össze (Encsencs, Borsod, Ágya).

Valóban csudálatos idők! csudálatos viszonyok! Hajdan ha valami baj volt, ha a jelenleginél kisebb jelentőségű veszély fenyegette is egyházunkat, hitfelekezetünket vagy azoknak csak féltetten őrzött önkormányzati jogait, azt nem leplezni, nem takargatni igyekeztek, de azonnal mindmegannyi hősök állottak fel egyházi és világi nagyjaink s utjába állottak a fenyegető veszélynek! S ma?? hallgat mindenki, kivéve egy-két buzgó jelesünket. kik látják a veszélyt! De ha szól is valaki az új viszonyok által előidézett veszélyekről, ha egy-két egyházi gyűléseink köréből kissé önértetesebb s gyorsabb akcióra serkentő indítvány vagy mozgalom indul is ki, az ilyeneket nem az egyház és hitfelekezeti érdekekért lelkesülő, de antiliberális egyéneknek kiáltják ki s sorsuk leszavaztatás vagy mint alább is látható egyszerű tudomás-vétel . . . s így inkább hallgatunk s nem szembe szállunk, de megalkuszunk a veszélyekkel és viszonyokkal. Struczpolitika biz' ez édes kálvinista magyaram, bár-mint takargatjuk is azt az eszélyesség köpönyegével s nem önértetes dolog s nem te hozzád méltó!!

Igy vagyunk az egyházi fegyelemmel is! A változott viszonyok következtében az utóbbi egyházi törvényhozó gyűléseink az egyháztagnak nyújtott sokféle jogok mellett kihagyták azt vagy csak parányi mértékben vették be a törvénykönyvünkbe, mondván: „az egyháztagnak pedig kötelessége a sz.-írás tanítása szerint inteni azokat, a kik rendetlenül járnak.” Thes. I. 5, 14. Egyh. törv. 88. §. Ennyi az egész! S ha aztán a lelkész, mint az erkölcsi élet legfőbb őre, a köteles cura pastoralis-ból kifolyólag megpróbálja inteni azokat, kik „rendetlenül járnak” vagy nyilvános tanítása körében, vagy négyszem közt, amannak „kipredikálás”, emennek személyes sértés a neve s van érte ne mulass! A hívek magános vagy nyilvános erkölcsi élete, bármily „rendetlen” legyen is az, nebántsd virág! Ellenben a lelkészek, tanítók nyilvános és magános élete, ruházata stb. úgy körül van bástyázva fegyelmi szabályokkal, mint hegyes dárdákkal, hogy jól vigyázzon, hogy bele ne lépjen! S ezt — fájdalom — a nép is nagyon jól tudja, hogy így van, hogy neki minden szabad ebben a „libériás” világban, — mint ő mondja — s ez teszi elbizakodottá a vallás-erkölcsi szabályokkal nem törődő

s az egyházi tanítók intéseivel szemben engedetlené, s lassanként nemcsak felekezetiellen, de vallástalanná is.

Lenne csak a régi egyházi fenytéknek csak egy tizedrésze is — természetesen a mai modernebb, tisztultabb érzéshez alkalmazva — gyakorlatba véve; látnák csak azt a „rendetlenül élők“, hogy mint az édes anyának engedetlen, rossz magaviseletű gyermekét jogában és hatalmában van meginteni, sőt megfenyíteni intéssel és dorgálással; látná csak azt az a „rendetlenül élő“, hogy ezt vagy amazt az ő erkölcstelen vagy egyháziatlant cselekedetért megintette vagy megfenyítette — legalább az egyházi közhivatalok, vagy súlyosabb esetekben ideiglenesen a kegyzerektől való eltiltás által az egyházközségi, vagy egyházmegyei, vagy egyházkerületi bíróság — bizonyára mindjárt nagyobb volna a tartózkodás a vallás- és erkölcseellenes bűnök elkövetésétől s tegyük hozzá, mindjárt nagyobb volna a lelkészeknek, mint az erkölcsök őreinek, ma nagyon alászállott tekintélye; mert bármiféle, még tisztán a lelkiekkel foglalkozó társulat s így az egyház is, mint vallásos társulat, fegyvelm nélkül fenn nem állhat, vagy — mint az esperesi jelentés igen helyesen megjegyzi — „még a legbuzgóbb, legeszélyesebb lelkész is magára hagyatva eredményesen nem működhetik.“ S ugyanerre való tekintettel egyházmegyei közgyűlésünk kimondotta — meg ne ijedj nyájas olvasó — nem az egyházi fenytékek életbeléptetését, hanem felhívandóknak rendelte a presbitereket, hogy a gyülekezetek különösen olyan tagjaira, kik nyilvános erkölcsei bűnökben élnek, vagy a hitélet terén ingatógoknak látszanak, nagy gondot fordítsanak s esetleg azokat a lelkészeknek jelentsék be, hogy azok szükség esetén intéssel járassanak el!! Szóval, az ismeretes Thess.-beli rendelkezés: inteni azokat, a kik rendetlenül járnak! Hogy azok aztán az intést elfogadják-e? az már más kérdés, lévén ilyen rendetlenül járók sokszor magok a presbiterek is. De hogy a lelkészek nagyrésze az ilyen intést a fennálló viszonyok közt meg sem kíséri, az nagyon valószínű, mert ellenesetben el lehet rá készülvén, hogy a „megsértett önértzet“ a legközelebbi gyűlésre fegyelmi panaszt nyújt be ellene s könnyen megeshetik, hogy egy kis farizeuskodással egynehány hamis tanu segítségével, lelkészhez nem illő eljárás miatt még ő részesül elsőfokú intéseben... Probatum est! de ne szólj szám, nem fáj fejem! jobb az ilyenekről nem szólni...

Térjünk át inkább a gyűlés közérdekűbb tárgyaira, melyek a következők voltak:

A különböző egyházmegyei pénztárak számadásainak felülvizsgálatára kiküldött bizottságok jelentései tudomásul vétettek. Hasonlóan a számvevőszék előterjesztése az egyházak múlt évi számadásainak megvizsgálásáról, mely szerint: összes bevétel volt 52,588 frt 85 kr., kiadás volt 47,671 frt 30 kr., maradvány 4,977 frt 55 kr. szinte tudomásul vétetett.

A tanügyi bizottság az egyes körökben megejtett iskola látogatásuk eredményét beterjeszti, s hogy az nem teljes, annak oka az, mert voltak körök, melyekben a látogatás meg nem történt, ennek oka pedig az, hogy a tanügyi bizottság tagjai egymásután mondanak le — sőt jelenleg elnöke nincs — s ennek oka ismét a rendszer!

A nagyváradi prot. felsőbb nőnevelde sokat ígérő czime alatt felállítandó, egyelőre még csak leány internátus épületéről az építési szerződés beterjesztvén, jóváhagyatott; ugyanennek pénztári számadása szintén helyben hagyatott s tekintettel arra, hogy az eddig begyűlt összegből még az építési költség sem telik ki

egészen, az egyházkerülettől e célra újabb 1 ezer frt kérik s társadalmi uton a gyűjtés fokozott mértékben megindítatik s egyben elhatároztatott, hogy ezen internátus céljaira és fenntartására a kebelbeli egyházak, lelkészek és tanítók az eddig teljesített önkéntes adakozások és ajánlatokon kívül még évenként 2 frt, 1 frt és 50 krossal kötelesek járulni. És ez áldozatot az a többenre szükségkel küzdő lelkész és tanítóság egyhangulag, minden ellenmodás nélkül szavazta meg!! Csak meg ne tudná ezt valahogy a kultusz miniszter, ki közelebb Szegeden és Mező-Túron szintén leány internátust szándékozik felállítani, mert még ő is megpróbálja az érdekelt vidékek lelkészei és tanítói hasonló áldozatkésztségét igénybe venni s azok bizonyára lesznek oly balgák, hogy megteszik, liberalismusból,* mert hiszem nekik is kilátásba van helyezve ha nem is a kor-, de a kárpótlás az elvesztett stóla-jövedelmekért!?

Ellenben ugyanekkor a n.-bányai egyházmegye átirata a lelkészi minimális fizetések 800 frtban való megállapítása tárgyában, továbbá az érmelléki egyházmelléki egyházmegye körirata a lelkészi nyugdíjintézet sürgős felállítása tárgyában, egyszerűen tudomásul vétettek.

Majd többféle peres és gyámoldai ügyekre nézve az ügyész jelentése tudomásul vétetett, valamint a k.-n.-révi missió jelentése is.

Ezután esperes jelenti, hogy a vallásügyi miniszter a p.-ujlaki tanító fizetését 400 frtra kiegészítette, továbbá Kis-Jenő, Magyar-Kakucs, Fugyi, Fugyi-Vásárhelyen és Leszen az eddigi felekezeti iskolák helyett állami iskolákat állított fel, mely bús örvendetes jelentések tudomásul vétettek.

A furta egyháznak több rendbeli építkezésre az országos földhitelintézettől egy 12 ezer frtos amortizációs kölcsön felvétele engedélyeztetett.

Végül több rendbeli segélykérvény tárgyalatott, mely után Szemes László tanácsbíró indítványa a lelkészek és tanítók gyermekeinek a közép- és felső iskolákban való tandíjmentessége tárgyában elfogadtatott, ellenben Nánássy Imre m.-telki lelkész azon indítványa, hogy az esperesi körlevelek a közigazgatás gyorsítása végett ne egyházzól-egyházra, hanem minden egyháznak külön küldessenek meg, mint szükségtelen — elvetetett.

Legvégül egy közigazgatási bírósági ügy tárgyalása után a közgyűlés az esteli órákban véget ért.

Körösszölgyi.

NEKROLOG.

SZILÁGYI ISTVÁN

1819—1897.

Nem csak e mi vármegyénkben, a hol kevés kivétellel minden intelligens ember tanítóját és lelki atyját siratja *Szilágyi István*-ban, nemcsak e mi városunkban, hol a társadalom minden rétege csudaszerű szeretettel és tisztelettel csüggött e kiváló emberén, a ki félszázadnál tovább volt zászlóvivője e vidék nemzeti szellemü nevelés és oktatás ügyének, s minden nemesebb irányu buzgólkodásának, hanem bizonyára a szél rózsza minden irányában, a hol az ő érdemeit ismerő tisztelők, s fényes lelkétől világosságot nyert tanítványok nagy sokasága él, — keltett mély részvétet az ő — hosszas küzdelmek után bekövetkezett gyászos halála.

* Ezzel az egész emberi fejlődést szolgáló nagy eszmével nem illik nekünk gúnyolódni. Hagyjuk azt a M. Á.-éknak. Szerk.

És nagyon méltán. Szilágyi azon emberek egyike volt a kit nagy tudásáért mindenki tisztelt, páratlan szívjóságáért mindenki szeretett, a ki nem kereste soha a feltűnést, elvonulva munkálkodván egyházáért és a protestáns nevelés ügyéért. Ő róla csakugyan nyugodtan el lehet mondani, hogy ezekért élt, s összes munkásságát ezeknek áldozá. Pedig mennyit munkálkodott! Többet, ezerszer többet, mint a mennyit ismer a világ. Rajta majdan befog teljesülni ama prófétia „*post mortem immortalis.*“

Nem lehet czéлом e róla irt rövid nekrológban érdemeit kellőleg méltatni, hiszen neki a kiemelkedett, s a történeti fontosságra magasult élel hordozójának lesz majd avatott életirója, a ki elbeszéli, hogy mit vesztett ő benne a tudomány és nevelés ügy, én csak száraz élettörténetének előadásával közelebből, a mi gyászunkat, a máramarosszigeti ref. főgymnasium gyászát akarom ismertetni, mert úgy vagyok meggyőződve, hogy az ő élettörténete élénken mutatja, hogy közös a gyász, de ebben a miénk a legnagyobb rész, kik dicsekedésünket, s *fejünknek koronáját* siratjuk ő benne.

Szilágyi 1819. január 7-én Szabolcsmegyében Nagy-Kállón született. Iskoláit otthon és a debreczeni collegiumban végezte. Már itt kitűnt fényes tehetsége, mert az alig 20—22 éves ifju három ízben nyerte el, a Kisfaludy társaság babériját oly versenyekben, a hol a pályázók legkevesebb száma 27 volt.

Még az iskola falai között élt, — bár már nem mint tanuló, hanem mint a humanitatis primae classis tanítója, — a mikor a tudományos akadémia 1840-ben hirdetett pályázatára megírta, a 100 aranyat nyert pályákoszorus munkát „*a magyar szókötés szabályairól.*“

A pályázat eredménye csak később hirdettetvén ki, a dicsőség híre őt már Nagy-Szalontán találta, hová 1842-ben, az akkori VI. osztályú gymnasium vezetésére hivatott. A hirt és nevet, mit Szalontára vitt, nemcsak további irodalmi sikereivel s egy újabb akadémiai pályakérdés győzelmes megoldásával gyarapította, hanem a magyar irodalom háláját is biztosította a maga számára az által, hogy Arany Jánost a költészet világának meghódította.

Arany, ez időben szakítva színészi kalandjaival, visszatért szülővárosába, hogy elaggott és szemévilágát vesztett édes atyjának támasza legyen. Jegyzőséget vállalt s ennek terhei s az élet küzdelmei annyira igénybe vették munkaerejét, hogy ha a nálok étkező s úgyszólván családtagul számított Szilágyi — ki ismerte barátjának nagyra hivatottságát, — buzdításával, könyvtára megosztásával segítségére nem jő, — tul van minden kétségen, — hogy Arany nagy tehetsége a magyar irodalom kibeszélhetetlen kárára örökre meddő maradt volna.

Bizonyítja ezt Petőfinék 1847-ben Aranyhoz irtott levele, melyben ezeket írja „Szilágyi Pistával levelezél úgy-e? ird meg neki, hogy eddig is szerettem, de most még jobban szeretem, azt tudva, hogy ő ösztönzött téged az írásra“, de maga Arany is hálásan emlegeti tette buzdítóját. Két évi tanársága után ott hagyta Szalontát s Pesten, majd a Szepességen s végül Bécsben fejlesztette ismereteit. Pesten időzése alatt az irodalom akkori kiváló munkásaival személyes barátságot kötött s Petőivel együtt is lakott.

Ez időben ürült meg egy tanszék iskolánknál a Lugossy József Debreczenbe való tározásával. Szilágyi a következő folyamodvánnyal pályázott reá „T. pártfogóság! A m.-szigeti iskolában az egyesült philologiai és természettani tanszék betöltésére csődület hirdettetvén, a midőn ide csatolt bizonyítványaim mellett nevemet is a t. ajánlkozók közé iktattatni kérem, teljes tisztelettel

vagyok.“ Szerénységét semmi sem bizonyítja jobban, mint e kérvény, melynek írója akkor is nélkülöz minden cziczomát s minden ajánlgatást, mikor jövője megalapításáról van szó. De hiszen az ajánlgatásra nem is volt neki szüksége, ajánlották őt fényes bizonyítványai, s pálya koszoruzott neve.

1845. őszén jelent meg itt hivatala elfoglalására, hogy ezután halálig hiven és buzgón folytassa azt.

A ki valaha a szigeti iskola történetét megírja, annak sokat kell foglalkoznia Szilágyival, mert e negyed fél százados intézet sohasem élt változatosabb napokat, mint az ő itteni munkálkodása alatt, és senkitől sem nyert annyi támogatást, mint tőle, a korán igazgatásra ültetett vezetőtől. Mikor ide jött, fénykorát élte ez iskola, de napja rövid időn beborult.

A szabadságharcz tette hívta a szigeti iskola növendékeit is, ennek folytán falai üresen maradtak, majd ennek lecsillapulta után a birodalmi miniszter tul szigorú rendelete halál harangként szólalt meg, — mint minden protestáns iskola — úgy a szigeti felett is.

Szilágyi mindenfelé zörgetett, felkereste a régi támogatókat, Erdély mágnásait, a buzgó híveket és egyházközségeket. De a begyűlt segély sem volt elegendő arra, hogy a kiváncsolomnak elég ténessék, s az iskola algymnasiumra sülyedve is csak küzdött, tanárai elfogytak s a meglevők nyomorult fizetésen tengődtek. De Szilágyi bizott és remélt, hogy az iskolát lábra állíthatja.

„Tagadhatatlan dolog, hogy ez irányu buzgalma és küzdelme, nem egyedül álló hazai protestáns iskoláink történetében, mert hiszen közös volt a csapás, de másfelől elvitázhatatlan az is, hogy nem volt s ma sincs iskola kedvezőtlenebb helyzetben, ha lételet megtámadják, mint a szigeti, melynek míg egyfelől az anyagiakban is szükön jutott, másfelől annyi idegen elem között fennállani, csak a legerősebb akarat, a legbölcsebb igazgatás és mindenek felett az erős szellemi tulnyomóság mellett lehetséges. S hogy a szigeti iskola nem dőlt meg a megpróbáltatás napjaiban, az ha nem egyedül épen Szilágyinak, de minden esetre kiválóan neki köszönhető.“ A buzgalom eredményeket szült s a fáradszhatatlan tevékenység 1863-ban visszaállította az iskolát 8 osztályuvá.

De ezzel Szilágyi tevékenysége nem ért véget. Nagy feladatok várakoztak reá ezen tulra is az iskolai épületnek kétszer történt leégése után annak megépítésében, s a kor és törvény által követelt nagy iskolai reformok keresztül vitelében s a beszűntetett jogakadémia megelevenítésében. És ő ezek megvalósításánál egy perczig sem lankadott. Hiában hívták őt Debreczen, Patak és Nagy-Enyed fényes iskolái nagyobb javadalmazásu tanszékeikre, hiába akarta a közoktatási kormány Kolozsvárra egyetemi tanárnak, ő Szigeten maradt, hogy ez iskolának, mely szívével, lelkével összefort legyen mindvégig éltető lelke.

Folyvást ott ült igazgatói szobájában még a vacatiók ideje alatt is, maga végezve a legaprólékosabb administralionalis dolgokat s mind ennek daczára jutott ideje, hogy ezek s a páratlan lelkiismeretességgel folytatott tanításokon kívül, az irodalom számára is munkálkodjék. Egész légio itt és amott megjelent cikkeinek s értekezéseinek száma, s alapos a remény, hogy az általa gondosan elzárt asztalfiókok olyan dolgokkal örvendeztetik meg a világot, melyek az ő rengeteg tudását, alapos tapasztalatait s fonséges szellemét fogják majd a jövőben is hirdetni a művelt világnak.

Szilágyit, kit oly korán megkoszoruzott a Kisfaludy társaság s oly ifjan sorába igtatott (27 éves korában) az akadémia, 40 éves szigeti tanári jubileuma alkalmából

felkereste a királyi kegy is, 1885-ben a Ferencz József rend lovag keresztjével diszítván fel. Mutatja az ő puritanizmusát az, hogy ez érdemkeresztet, a jubileumi ünneplésén kívül soha fel nem tette.

A mult őszezel komolyan gyengélkedni kezdvén, összes tanári működésének 57-ik esztendejében nyugalomba vonult. De e nyugalom csak névleges volt. Beteg ágyához hordatta a régi okmányokat és könyveket, melyeket oly passióval gyűjtött, (tanárkodása alatt 16 ezer könyvet gyűjtött össze az iskola könyvtárának, legtöbbszörre ajándékokkal), olvasott és tanult. Toll alá diktált egy könyvet a XII. táblás törvény magyarázatát, (ez épen most van sajtó alatt) s körébe gyűjté a joghallgatókat s még halála előtti harmad napon is magyarázatot tartott nekik az európai jogtörténetből.

Hosszas gyengélkedésének egy hirtelen jött szélhűdés 24 órai kínja vetett véget. Bár az idő hozzá készítgetett bennünket a szomorú elváláshoz, de valamint a készüllet idején nem tudtunk, úgy most is alig tudunk kibékülni a szívzaggató valóval. Csak mi, a kik itt ültünk a bölcs Gamaliel lábainál, csak mi tudjuk kellőleg méltányolni a veszteség nagyságát. Hiszen ő benne meg volt mind az, a mit egy férfinak eszményileg elképzelni lehet. A legnagyobb foku lelkiismeretesség, a valódi emberszeretet, jóság és tisztelet gerjesztő külső, rengeteg tudás és bámulatatos ügyesen tanítás.

Ezeket felül benne a legnemesebb és leggyöngédebb férfi és apai szív lüktetett. Tíz évvel ezelőtt elhalt nejének *Hodor Pap Borbálának* emlékét oly kegyelettel őrizte, a minőre alig találunk példát, egyetlen fiát *Istvánt*, (jelenleg közkörházi főorvost) a szorosozó értelmében bálványozta s két kis unokájával szemközt pedig valódi „nagyapa“ volt. Sokszor csudálkozva bámultam, hogy az agg tudós, mint lett gyermekké e kedves kicsinyek kedvéért.

Temetésén, mely ápril 14-én ment végbe óriási részvét nyilatkozott. E sorok írója végezte a szertartást a templomban. Beszéde végén a többek között így szólt: úgy teszünk mi is, a mint szent könyvünk lapjairól olvassuk, *kivivék azért egyenlő akarattal Istvánnak testét az istenfélő férfiak és felette nagy sirást tőnek ő rajta.* Csel. 8. 2.

Kivittük mi is, kedves nője porladó hamvai mellé a dicsekedésünket, *a ki fény lett előttünk, mint az ég fényessége, s a ki sokakat vitt világosságra* (Dán. 12. 3.) s megsirattuk őt, biztosak lévén felőle, hogy érdemesebbet alig folyhattak volna könyeink.

A sírnál Krüzsely Bálint az iskola és Kardos Károly a tanári kar nevében vett búcsút a távozótól, kívánva nekíe zavartalan nyugalmat.

Oh, legyen az valóban ilyen, s áldott emléke éljen örökké közöttünk!

Temetése óta az iskola igazgató tanácsa már intézkedett arról, hogy az ő érdemeit egy, az iskola előtt felállítandó szoborral is megörökíti, hogy a késő nemzedék tanuljon ettől lelkesülni, lelkiismeretesen és buzgón munkálkodni és hívnek lenni mind a halálig!

A tanítványi kegyelet bizonyosan nem fog késni eme szép emlék felállításának megvalósíthatásában.

M.-Sziget, 1897. április hó.

Szikszay Zoltán.

Dr. Kecskeméthy István úr tévedése.

Válasz a Prot. E. és Isk. Lap 18. számában megjelent közleményre.

Dr. *Kecskeméthy István* úr, a ki jelenleg a kolozsvári ev. ref. theol. fakultás tanára, roppant megbotránkozik azon, hogy az evangelizáció túlhajtásait elítélem és annak egyházunkat és társadalmunkat bontó aggasztó

jelenségei között a tisztelt tanár úr papokat gyalázó, a kolozsvári egyház békéjét bontó társadalmilag illetlen és sértő, tanári helyzetéhez képest meg nem engedett és törvénybe ütköző, egyházilag vétkes és káros üzenetmeire is rámutattam.

Dr. *Kecskeméthy István* úr, a ki tüntetőleg hangsúlyozza azt, hogy ő és társai „a megszokott művelt élet formáitól“ eltekintenek s ki a művelt társadalmi szokások és irodalmi tisztesség semmibe vételéről hivatolt közleményével most is elég kézzelfogható bizonyágot szolgáltatott, — ítéletemet igaztalannak, aggodalmaimat nevetségeseknek találja. Arról van meggyőződve, hogy ő teljesen ártatlan s hogy „Kolozsvárott és más békés egyházban“ minden a legjobb rendben van. S ha nincsen, mi vagyunk oka, mi, a nagy magyar reformátusság és Debreczen, kik viszályt szítunk e békés helyeken. Azután meg *Szász Gerő*, a ki az anyagi májúj *Kecskeméthy* vehemensen sértegeti, gyávanak bélyegzi, kihívja és több efféle. Végre jó magam, kinek aggodalmaim az evangelizáció túlhajtásai miatt fokozott erővel azóta léptek fel, mióta debreczeni tanárrá lettem.

Dr. *Kecskeméthy István* úr, ön téved.

Téved abban, *hogy mi eltértünk a magyar kálvinizmus szellemétől*, s hogy *Renan*-féle hitelveink vannak. Nem tértünk el, csak azt hisszük, hogy a szellem nem áll az önök türelmetlenségében és szabad vizsgálat letiltásaiban s nem fogadtuk el a *Renan* nézeteit, csak olvassuk és bíráljuk műveit s azt hisszük, hogy midőn önök ezt s a rajongó pietizmusnak nem kedvező vagy akármilyen szellemi termékeket tilalom alá vetik s a lélek felett gyámkodni akarnak, nem protestáns princípium alapján állanak.

Téved *Debreczenre* is, mely felől azzal vigasztalódik, „hogy ha *Wolaffka* nekikap, úgy elnyeli templomostól együtt, hogy belőle egyéb se marad, mint a nagytemplom előtt díszlő, élővízben szűkölködő ártézi kút, a *debreczeni* szellemnek hű szimboluma“, a melyről *Debreczentől* elszakadt társai hibásan informáltak.

Téved rám nézve is, ki az újjászült lelkek túlzásait s az utolsó ítélet szentjei ellen már 1895-ben felszólaltam s ki a *Krisztus* lábát rángató, szemét forgató farizeizmust és vallási szédelgést ma is kárhoztatandónak és veszedelmesnek találom.

De főképen arra nézve téved *dr. Kecskeméthy István* úr, a ki még mindig a *kolozsvári ev. reform. theologia tanára*, hogy *Istennek* tetsző dolgot mivel, midőn nem aggodalmaskodik a magyar prot. egyház felett és bátran nekivág népszerűtlen társaival az egyház-bontás herosztratusi munkájának s midőn kolozsvári működését állásával és helyzetével megegyeztetethetőnek találja, s a mi nem utolsó, midőn a társadalmi művelt szokásokat és tegyük hozzá az irodalmi tisztességet semmibe sem veszi. Ilyen elvek mellett nem tisztázhatjuk együtt az evangelizáció ügyét s le kell mondanom nekem is arról a szerencséről, hogy a vitában találkozhattunk.

Ferenczy Gyula.

KÜLÖNFÉLÉK.

— *Szabó János*, a békés-bánsági ev. ref. egyházmegye nagyérdemű esperese, f. évi június 20-ik napján foglalja el ünnepélyesen lelkészi állomását a hőmező-vásárhelyi fényes ev. ref. egyházban. Az általa üresen hagyott körös-tarcsai ev. ref. lelkészi hivatalra az ő méltó fia, ifj. *Szabó János* kunágotai lelkész választatott meg ápril hó 22-én. Mindkét örvendetes változáshoz legőszintebb szerencsekívánatunkat fűzzük.

— **A M. Pr. Irod. Társaság** pápai közgyűlésére utazó társulati tagokat tisztelettel értesitem arról, hogy a vasúti igazolványok kiszolgáltatásáért nt. *Kiss Gábor elkész írhoz Pápara* forduljanak — a vasúti induló jállomások megjelölésével. A budapesti tagok máj. 18-án reggel 6 óra 50 perczkor a keleti pályaházból indulnak. Budapest, 1897. május 5. *Szöts Farkas*, társ. titkár.

— **A debreczeni kollegium** tanárainak az egyházkerület által elrendelt fizetésrendezési ügye ismét egy nagy és szép reményekre jogosító lépéssel haladt előbbre. Az e végből megbízott egyházkerületi küldöttség albizottságának munkálata került f. hó 6-án tárgyalás alá, a melyben javasoltatik, hogy az egyházkerület állapítsa meg a tanári javadalmakat a kor követelményeinek megfelelő mérték szerint, nevezetesen az akadémián 2000, a gymnasiumban és tanítóképezdében 1200—1400—1600—1800 frtban, mindenütt 400 frt ma is meglévő lakpénzzel és 200 frtos ötödéves korpótlékokkal, kimondván, hogy ezen javadalmazást fokozatosan és a kollegium anyagi erejéhez képest fogja életbe léptetni, már most, 1897. jul. 1-től folyóvá tévén, ebből visszamenőleg öt korpótlékot, egyelőre egy-egy korpótlékot 100 frttal számítva; s ezenkívül az akadémián felemelvén a létező fizetéseket, 200 frttal, a gymn. és tanítóképezdénél pedig életbeléptetvén az 1400 frtos második fizetési fokozatot, melybe a tanárok fele (10 tanár) soroztatik be. A javadalmak további kiegészítése a főiskola anyagi helyzete által megengedett időben és mérték szerint fog történni. Ezt az üdvös és mindnyájunkra nézve megnyugtató, főiskolánkra is emelő hatással lévő intézkedést a legnagyobb örömmel üdvözöljük. Mert ez által meg van jelölve egyrészt az irány, a mely felé a fejlesztésnek haladnia kell s másrészt nem hárit a főiskolára oly terheket, a melyek erejét meghaladták; minthogy mindenkor ennek mértéke leend az irányadó. De megóvja főiskolánkat e kényes és zaklató kérdésnek lépten-nyomon való kísértésétől s az annyira károsnak bizonyult rendszerelen és ötletszerű intézkedésektől. A küldöttségi gyűlés *Kiss Áron* püspök és gróf *Degenfeld József* főgondnok elnöklete alatt tartatott meg, melyen a tanári képviselőkn kívül jelen voltak *Szell Kálmán* esperes, *Ármós Bálint* egyhk. tanácsbíró, dr. *Farkas Antal* egyhk. főjegyző, *Tóth Sámuel* egyhk. főjegyző, *Kiss Albert* egyhk. tanácsbíró, *Simouffy Imre* h. gondnok, *Márk Endre* egyhk. és főisk. ügyész. Nagy örömmel töltötte el lelkünket az a tapasztalat, hogy az elnökség, úgy püspök ur, mint különösen szeretett és tisztelt új főgondnokunk most is a legszembevetőbb jóakarattal igyekezett főiskolánk és tanárkarunk ez életbevágó ügyét szerencsés megoldásra juttatni; s valóban jó részben az ő buzgalmának és bölcseségének köszönhetjük, hogy a már ismeretes elodázási kísérletek, a melyek oly sok kedvetlenséget és hátramaradást okoztak főiskolánk életében, legalább ezen a forumon sikerre nem vezettek. A több mint 4 óráig tartó tanácskozás után a javaslatnak az egyházkerületi közgyűléshez való felterjesztése s egyuttal a gazdasági tanácscsal hozzájárulás végett való közlése kimondatván, a tanári kar részéről *Sass Béla* akad. igazgató köszönte meg a küldöttség tagjainak s főleg épen az elnökségnek azt a jóakaratot és buzgalmat, a mely főiskolánk fejlődésében e korszakot alkotó lépés megtételét lehetővé tette. Isten áldása kísérje a közügynek jóakaratu munkásait e nemes és nagyfontosságú törekvésükben!

— **Évzáró vizsgálatok a debreczeni ev. ref. főgymnasiumban.** A folyó 1896/7. isk. év végén debreczeni ev. ref. főgymnasiumunkban az évzáró vizsgálatok a következő sorrendben fognak megtartatni: 1897.

május 13—14-én: VIII. oszt. magánvizsga, 15-én: VIII. oszt. osztályvizsgálata, 17—21-ikén: írásbeli érettségi vizsgálat. Junius 13. d. e. 10 ó. francia nyelv, d. u. 4 ó. tornavizsga; 14-én: VII. és I. á), b) osztály vizsgája; 15-én: VI. és II. á), b) osztály vizsgája; 16-án: V. és III. á), b) osztály vizsgája; 17-én: IV. á) és b) osztály vizsgája; 18—22. magánvizsgálatok és pedig: 18—19-én I. oszt., 21—22-én II—VII. oszt.; 23—29-én szóbeli érettségi vizsgálat. A teljes érettségi vizsgálatra jelentkezni lehet az igazgatóságnál máj. 15-ig bezárólag; a javító érettségi vizsgálatra junius 20-ig. A magánvizsgálatokra a kitűzött határidő reggeli 9 órájáig. A magánvizsgálatok írásbeli és szóbeli vizsgálatból állanak. *Az igazgatóság.*

TARTALOM - JEGYZÉK: A stólemegváltás kérdése erkölcsi szempontból. Eröss Lajos. — T á r c z a: A felsőbányai ev. ref. egyház keletkezése és küzdelmei. Nagy Lajos. — T a n ú g y: A debreczeni ev. ref. főgymnasium internátusának szervezete és szabályzata. Kiss Albert. — A középiskolai tanárok javadalmazása Európa kulturállamaiban és Észak-Amerikában. — K ö z l e t ü n k: A bihari egyházmegye közgyűlése. Körözsvölgyi. — N e k r o l o g. Szikszay Zoltán. — Dr. Kecskeméthy István úr tévedése. Ferenczy Gyula. — K ü l ö n f é l é k. — P á l y á z a t.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Szerkesztő-társ: FERENCZY GYULA.

Pályázat három tanári állásra.

Az állami segélyben részesülő *hódmező-vásárhelyi reform. főgymnasiumban* a következő *három rendes tanári székre* pályázat hirdettetik:

1. *Német- és latin nyelvi* tanszékre. E tanszék betöltése a nmélt. vallás- és közoktatásügyi miniszterium kinevezése által történik az egyház fölterjesztettjei közül.

2. *Latin- és magyar nyelvi* tanszékre.

3. *Történelem és latin nyelvi* tanszékre. E két utóbbira az egyház választ.

Megjegyezzük általában, hogy a megválasztandó tanár a fentebb megjelölt tanszakok mellett köteles esetleg a megjelölt tanszakkal közel rokon más tantárgyak tanítására is vállalkozni.

A rendes tanári szék javadalmazása 1200 frt törzsfizetés, 250 frt lakbér és öt ízben emelkedő 100 frtos ötödéves pótlék évnegyedi részletekben előre kiszolgáltatva. Megjegyezzük, hogy tanintézetünknel van négy 1400 és négy 1600 frt törzsfizetéssel díjazott tanszék, a melyekre az előléptetés alkalomadtával történik. Ha azonban bármelyik tanszékre okleveles tanár nem alkalmazatik: *helyettes tanár*, esetleg tanárok választatnak. A helyettes tanár évi díjazása 900 frt, szintén évnegyedi részletekben előre kiszolgáltatva.

Pályázhatnak reform. vallású, a kijelölt tanszakokra képesített okleveles rendes tanárok vagy tanárjelöltek. A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek a törvény értelmében jogos és kötelezett tagja. A pályázók az életkorukra, egészségükre, vallásukra, végzett tanulmányaikra, képesítésükre, eddigi szolgálataikra és hadi kötelezettségi viszonyaikra vonatkozó okleveleiket a *f. é. május hó 30-ig* alólírotthoz adják be.

A megválasztott tanár hivatalát f. é. aug. végén, később szaktantárgyából tartandó székfoglaló értekezés-sel tartozik elfoglalni.

Hódmező-Vásárhelyen, 1897. máj. 3.

Szeremlei Sámuel,
az egyház lelkész-elnöke.